

Ekonomik Ve Sosyal Konseylerin Parlamenter Sistemdeki Yeri

Araş.Gör. Ahmet SEVİMLİ

Uludağ Üniversitesi - İ.İ.B.F. - Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Parlamenter sistemin köklerinde liberal bireyci düşünce vardır. Dolayısıyla parlamenter sistemin ilkeldeki sorunu siyasal demokrasinin kurulması ve işletilmesidir. Bu anlayışa göre iktidarın kaynağını, bireylerin toplamından daha aşkın bir kavram olan ulus oluşturur.

Parlamentodaki temsilciler ulusun temsilcileridirler. Bunun anlamı, ne seçenlerin ne de seçilenlerin ekonomik ve sosyal konumlarının söz konusu faaliyet için görmezden gelinmesi; toplumu oluşturan bireylerin aralarındaki ekonomik ve sosyal farkların ayıklanarak eşitlenmeleridir. Parlamenter sistemin siyasal demokrasiyi kurma ve işletme hedefine yönelirken bu tür bir eşitlik anlayışının temel alınmasının nedeni, sistemin köklerini oluşturan liberal bireyci düşüncenin çıkış noktası olan birey kavramıdır. Liberal bireyciliğin kendine çıkış noktası ve hedef aldığı birey, ekonomik ve sosyal konumu ve bağlantıları, eşitlik adına, göz ardı edilen soyut birey olarak karşımıza çıkar. Parlamenter sistemin esas unsuru budur. Her ne kadar ekonomik, sosyal, ahlaki ve ya dini güçler kararlara etki etseler de , parlamento işlevini yerine getirirken (yasa yaparken, karar alırken) bu güçlerin dışında ve üstünde konumlanarak, eşit ve özgür bireyler / ulus adına hareket eder.

Ulus adına hareket etme yetkisine sahip olan parlamento, bu yetkisini hiçbir şekilde devredemez. Nitekim bizim anayasamızda da yedinci madde bu önemli prensibe işaret eder: "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez" (Ay. m.7).

Tarihsel süreç içinde, Liberal bireyci anlayışın yumuşak karnını oluşturan soyut birey kavramına ciddi eleştiriler yöneltilmiştir. Gerçekten de ekonomik ve sosyal bağlarından ayıklanarak düşünülen birey, gerçeği yansıtmamaktadır. Koşullar, liberal bireyci düşüncenin eşitlik anlayışının, toplumsal huzur ve barışın kurulması için yeterli olmadığını ortaya koymuştur. Siyasal demokrasinin kurulması ve işletilmesi, düşünüldüğü gibi ekonomik demokrasiyi kendiliğinden getirememiş; sözü edilen toplumsal huzursuzlukların kaynağını da siyasal demokrasinin yanında ekonomik demokrasi taleplerinin tatmin edici şekilde karşılanamaması oluşturmuştur. Kitlelerin, Hitler, Mussolini ve Stalin gibi otoriter ve totaliter sistemler öngören liderlerin peşine takılıp; demokrasiden vazgeçme eğilimi göstermeleri, hep bu sıkıntının sonucudur.

Bu gelişmeler karşısında liberal bireyci anlayış ve parlamenter sistem çıkış noktasını, esas unsurlarını terk etmeden bir takım ek unsurlar üzerinde yeniden yapılanmakta bulmuştur. Çağdaş demokrasiler, artık bireyleri ekonomik ve sosyal bağlarından ayrı düşünmemektedirler. Liberal bireycilik ve parlamenter sistemin kaydettiği bu ilerlemenin hukuk alanına yansması, bireysel hak ve özgürlüklerden vazgeçilmeden; ekonomik ve sosyal hak ve özgürlüklerin de temel hak ve özgürlükler arasına alınmasıdır. Başka bir anlatımla liberal devlet, tarihsel süreç içinde sosyal devlet aşamasına gelmiştir. Sosyal devlet, liberal devletin karşıtı değildir; aksine onun gelişmiş halini ifade eder. Nitekim anayasamızda da Türkiye Cumhuriyeti Devletinin nitelikleri sayılırken demokratiklik, laiklik, insan haklarına ve hukuka saygılı olmak gibi liberal devletin vazgeçemeyeceği niteliklerin yanı sıra sosyallik niteliği de belirtilmiştir (Bkz. Ay. m.2, m.4).

Sosyal devlette ulusun kaderinin belirlenmesinde sadece bireyler değil; onların ekonomik ve sosyal konumlarını ifade eden aile, dernek, meslek kuruluşları, sendikalar vb. kurumlar da etkin olmak zorundadırlar. İşte ekonomik ve sosyal konseyler özellikle ekonomi ve dolayısıyla sosyal alanda işçi, işveren ve meslek kuruluşlarının devlet idaresinde etkin olmalarının yollarından birini oluşturmaktadırlar.

Bu noktada dikkatle üzerinde durulması gereken husus, ekonomik ve sosyal konseylerin devlet idaresindeki etkinliklerinin derecesidir. Ülkemizde kimi sendika temsilcileri ekonomik ve sosyal konseyin bağlayıcı karar alamadığından yakınmakta; bu konseyin aldığı kararların ekonomik ve sosyal alanda bağlayıcılık taşıması gerektiğini belirtmektedirler. Oysa ki bu konseyin bağlayıcı karar alması, sistemin özüne aykırıdır. Ekonomik ve sosyal konseyin bağlayıcı karar alması kabul edildiğinde, parlamentonun özgür ve eşit bireyler / ulus adına, toplumdaki güçlerden bağımsız ve onların üstünde karar alması ve bu yetkinin devredilmezliği prensibi çiğnenmiş olacaktır. Kaldı ki, bir an için konseyin, ekonomik ve sosyal alanda bağlayıcı karar aldığı düşünülse bile ekonomik, sosyal, ve siyasal alanların birbirinden kesin çizgilerle ayrılması; dolayısıyla bu yetkinin sınırlarının belirlenmesi olanaksızdır. Bu tür bir yetki Mussolini'nin korporasyonlarını çağrıştıracaktır ki, insanlık tarihinde yaşadığımız deneyim bu çağrışımın bizleri ürpertmesi için yeterlidir.

Ancak ekonomik ve sosyal konseyin daha etkin olmasının yolları da yok değildir. Parlamenter sistemde bir danışma organı niteliğinde olmak zorunda olan konseyin bu niteliği dada etkin hale getirilebilir: Örneğin işçi ve işverenleri ilgilendiren yasaların çıkarılmasından önce konseyin görüşünün alınması zorunlu hale gelebilir. Ya da bu konularda konseye yasa teklifi hazırlama yetkisi verilmesi düşünülebilir. Her iki durumda da son kararı veren parlamento olacağından, yasama yetkisinin devri söz konusu olmayacaktır.

Toparlarsak ekonomik ve sosyal konseyler sosyal devletin yaşamsal danışma organlarından birini oluşturmaktadırlar. Etkinlik dereceleri ne olursa olsun, varlıkları bile ekonomik ve sosyal alandaki barışın sağlanması; ve bu alanda çıkacak huzursuzlukların öngörülebilmesi noktasında parlamenter sisteme sonsuz katkı sağlayacaktır. Şüphesiz ki konsey toplantılarının düzenli hale gelmesi ve katılımın genişletilmesinin bu katkıyı artıracaktır.

Bu konularda ayrıntılı bilgi için Bkz.:

- GÖZE, A., Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, İstanbul-1993, s.150 vd.; s.357 vd.
- AKIN, İ., Kamu Hukuku, İstanbul-1993, s.126 vd.
- YAYLA, A., Liberalizm, Ankara-1998,s.137 vd.
- SELÇUK, S., Temsili ve Katılımcı Demokrasinin Kökeni, İstanbul-1987, s.15-18
- TEZİÇ, E., Anayasa Hukuku, İstanbul-1991, s.119-129; s.385-388
- ÖZBUDUN, E., Türk Anayasa Hukuku, Ankara-1990, s.35-41

* Bu makale 1 Temmuz 2000 tarihinde Radikal Gazetesinde yayınlanmıştır.

“İş,Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
“İş,Güç” Industrial Relations and Human Resources Journal

Haziran/June 1999, Cilt/Vol: 1, Sayı/Num: 1, Page: 33-34
ISSN: 1303-2860